

Bedrijfskolom tuinbouw

2012

Departement Landbouw en Visserij
afdeling Monitoring en Studie

Tom Van Bogaert
Els Bernaerts
Jonathan Platteau

Bedrijfskolom tuinbouw

Tom Van Bogaert, Els Bernaerts & Jonathan Platteau

Februari 2012

Rapport, 32 blz.

Depotnummer: D/2011/3241/239

Departement Landbouw en Visserij
afdeling Monitoring en Studie
Ellipsgebouw (6de verdieping)
Koning Albert II - laan 35, bus 40
1030 Brussel
Tel. 02 552 78 20
✉ e-mail: ams@vlaanderen.be

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Van Bogaert T., Bernaerts E. & Platteau J. (2012) *Bedrijfskolom tuinbouw*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Indien u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hierbij graag helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

Wilt u op de hoogte gehouden worden van onze nieuwste publicaties, schrijf u dan in op de AMS-nieuwsflash via de onderstaande link:

<http://www.vlaanderen.be/landbouw/studies/nieuwsflash>

BEDRIJFSKOLOM TUINBOUW

INHOUD

VOORWOORD	1
SAMENVATTING	2
INLEIDING	1
1. AFBAKENING VAN DE BEDRIJFSKOLOM TUINBOUW	2
2. TOELEVERING	4
2.1. AANTAL BEDRIJVEN.....	4
2.2. OMZET.....	5
2.3. TEWERKSTELLING.....	5
3. TUINBOUWSECTOR (GROENTEN, FRUIT EN SIERTEELT)	7
3.1. AANTAL BEDRIJVEN.....	7
3.2. AREAAL	7
3.3. PRODUCTIEVOLUME EN -WAARDE	9
3.4. TEWERKSTELLING.....	11
3.5. RENTABILITEIT	12
3.6. EEN BLIK OP DE WIJNBOWSECTOR	14
4. VERWERKING EN DISTRIBUTIE	15
4.1. AANTAL BEDRIJVEN.....	15
4.2. OMZET.....	16
4.3. TEWERKSTELLING.....	17
4.4. DE ROL VAN PRODUCENTENORGANISATIES.....	18
4.5. DE WERKING VAN GROENTE- EN FRUITVEILINGEN	19
4.6. EEN BLIK OP DE DIEPVRIESINDUSTRIE	20
5. BUITENLANDSE HANDEL	23
6. CONSUMPTIE	26
6.1. CONSUMPTIE VAN GROENTEN EN FRUIT	26
6.2. BESTEDING AAN SIERTEELTPRODUCTEN	27
BRONNEN	28
FIGUREN	29
TABELLEN	29
AFKORTINGEN	30

Voorwoord

De landbouwsector maakt deel uit van een groter geheel, het agrobusinesscomplex. De afdeling Monitoring en Studie van het Departement Landbouw en Visserij besteedde de laatste jaren aandacht aan dat complex, zowel in het tweejaarlijkse Landbouwrapport als in aparte publicaties, zoals recent nog *Het agrovoedingscomplex* (Samborski, 2011).

Deze beschrijving van de tuinbouwkolom maakten we op naar analogie van het rapport over de bedrijfskolom melk (Bernaerts, Demuynck & Platteau, 2010).

Actuele cijfers haalden we bij interne en externe dataleveranciers die in de bronvermelding en de literatuurlijst vermeld staan.

Samenvatting

De Vlaamse tuinbouw is ingebed in een bedrijfskolom, waarvan, naast de productie, ook de toelevering, de verwerking en de distributie deel uitmaken.

Vlaamse tuinbouwbedrijven betrekken zaai- en plantgoed, fytosanitaire producten, meststoffen en bodemverbeterende middelen, energie, machines en toebehoren bij toeleverende sectoren. De toelevering is volgens de beperkt beschikbare cijfers goed voor ruim 8.500 bedrijven. De gerealiseerde omzet van ongeveer 3 miljard euro is voornamelijk toe te schrijven aan diensten verwant aan de landbouw (51%) en vervaardiging van machines voor de landbouw (36%). De toeleveringssector stelt naar schatting 8.400 voltijdse werkkrachten en 1.500 deeltijdse arbeidskrachten tewerk.

Net zoals in de volledige landbouwsector neemt het aantal tuinbouwbedrijven gestaag af. Vlaanderen telt volgens de meitelling van 2010 4.612 landbouwbedrijven met groenten, 2.235 landbouwbedrijven met fruit en 1.629 sierteeltbedrijven inclusief boomkwekerijen. Het geraamde areaal voor groenten beslaat 38.552 ha, dat voor fruit 17.332 ha en dat voor sierteelt 5.682 ha. Vlaanderen produceert 1,39 miljoen ton groenten en 564.000 ton fruit. In waarde uitgedrukt is de groenteteelt de grootste subsector met in 2010 een geraamde productiewaarde van 717 miljoen euro. Daarvan neemt de beschutte teelt ondanks zijn geringe areaal en zijn beperkte productievolume 53% voor zijn rekening, terwijl de vollegrondsteelt op 47% afklokt. Tomaten (202 miljoen euro) en prei (105 miljoen euro) scoren het best. De productiewaarde van de fruitteelt bedraagt in 2010 370 miljoen euro. Peren nemen daarvan 140 miljoen euro in, appels 112 miljoen euro en aardbeien 92 miljoen euro. De sierteelt is in 2010 goed voor een productiewaarde van 524 miljoen euro. Boomkwekerijproducten (51%) laten een net iets beter resultaat optekenen dan bloemen en sierplanten (49%), vooral dankzij de sterke score voor sierbomen (216 miljoen euro). De totale tewerkstelling in de tuinbouw, inclusief seizoenarbeiders, bedraagt 15.042 volwaardige arbeidskrachten. Daarvan nemen de gespecialiseerde groentebedrijven 40% voor hun rekening, de gespecialiseerde sierteeltbedrijven 25%, de gespecialiseerde fruitbedrijven 23,5% en de gemengde tuinbouwbedrijven 11,5%. De wijnbouw wint aan belang in Vlaanderen.

Tuinbouwproducten worden niet alleen vers aangeboden, maar ook verwerkt door de industrie, voordat ze de consument bereiken. De voedingsindustrie verwerkt groenten en fruit bijvoorbeeld tot diepvriesproducten, conservenwaren, sappen, wijn en sterkedrank en andere bereidingen. Ons land is dankzij zijn gunstige ligging, de aanwezige kennis en de gehanteerde prijzen de grootste producent van diepvriesgroenten. De verwerkingsindustrie voor tuinbouwproducten in België is goed voor 202 bedrijven die een omzet realiseren van 1,9 miljard euro. De tewerkstelling alleen in Vlaanderen bedraagt 3.186 voltijdse arbeidskrachten en 479 deeltijdse arbeidskrachten.

De commercialisatie van verse tuinbouwproducten gebeurt via de producentenverenigingen, contractteelt, groothandelaars, exporteurs en directe verkoop door de producent. De in ons land geproduceerde tuinbouwproducten vinden hun weg naar de consument via de gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde groot- en kleinhandel. De distributie in België is goed voor 15.259 bedrijven die een omzet realiseren van 19,3 miljard euro. De tewerkstelling alleen in Vlaanderen bedraagt 8.350 voltijdse arbeidskrachten en 4.928 deeltijdse arbeidskrachten.

België heeft in 2010 bij de tuinbouwproducten een handelsoverschot van 498 miljoen euro. We voeren ter waarde van 5,6 miljard euro in en ter waarde van 6,1 miljard euro uit. Vers fruit is goed voor 40% van de invoer en 33% van de uitvoer. De top vijf van uitgevoerde tuinbouwproducten wordt vervolledigd door verwerkte groenten, verwerkt fruit, sierteeltproducten en verse groenten.

De consumptie van verse groenten en vers fruit gaat in stijgende lijn. In 2010 at de Vlaming gemiddeld 64 kg verse groenten en 85 kg vers fruit. De populairste soorten, in volume uitgedrukt, zijn appels (16 kg), sinaasappelen (15 kg), bananen (13 kg), wortelen en tomaten (elk 10 kg). Ook in de besteding per hoofd van de bevolking is een stijgende tendens waarneembaar. De Vlaming besteedt 138 euro aan verse groenten en 176 euro aan vers fruit. In 2010 gaf de Vlaming opvallend minder geld uit aan sierteeltproducten. Schommelde de jaarlijkse besteding steevast rond 45 euro, nu is die teruggelopen tot 36,5 euro.

Inleiding

De tuinbouw is goed voor bijna een derde van de eindproductiewaarde van de Vlaamse landbouw. In de Belgische agrohandel boeken tuinbouwproducten in 2010 een handelsoverschot van haast een half miljard euro. In bepaalde regio's in Vlaanderen is de belangrijkste landbouwactiviteit tuinbouwgerelateerd. Denk maar aan de fruitteelt rond Sint-Truiden, de groenteteelt rond Sint-Katelijne-Waver, Roeselare en Hoogstraten en de sierteelt rond Gent. Deze drie vaststellingen wijzen op het economische belang van de tuinbouw in Vlaanderen.

De tuinbouw is ingebed in een bedrijfskolom, waarvan, naast de productie, ook de toelevering, de verwerking en de distributie deel uitmaken. Dit rapport onderneemt een beschrijvende analyse van de bedrijfskolom tuinbouw aan de hand van een aantal kerncijfers.

Voor een goed begrip van het concept wordt eerst de bedrijfskolom tuinbouw afgebakend. Vervolgens beschrijft het rapport de verschillende schakels van de bedrijfskolom: toelevering, productie, verwerking en distributie. In elk van de hoofdstukken komen de volgende aspecten aan bod: aantal bedrijven, tewerkstelling, omzet en productie in volume. Het rapport sluit af met de buitenlandse handel en de consumptie van tuinbouwproducten.

De voorgestelde cijfers hebben altijd betrekking op Vlaanderen, tenzij anders vermeld. De laatst beschikbare gegevens op het moment van de afsluiting van het onderzoek zijn in het rapport opgenomen, wat niet voor alle indicatoren hetzelfde jaar is.

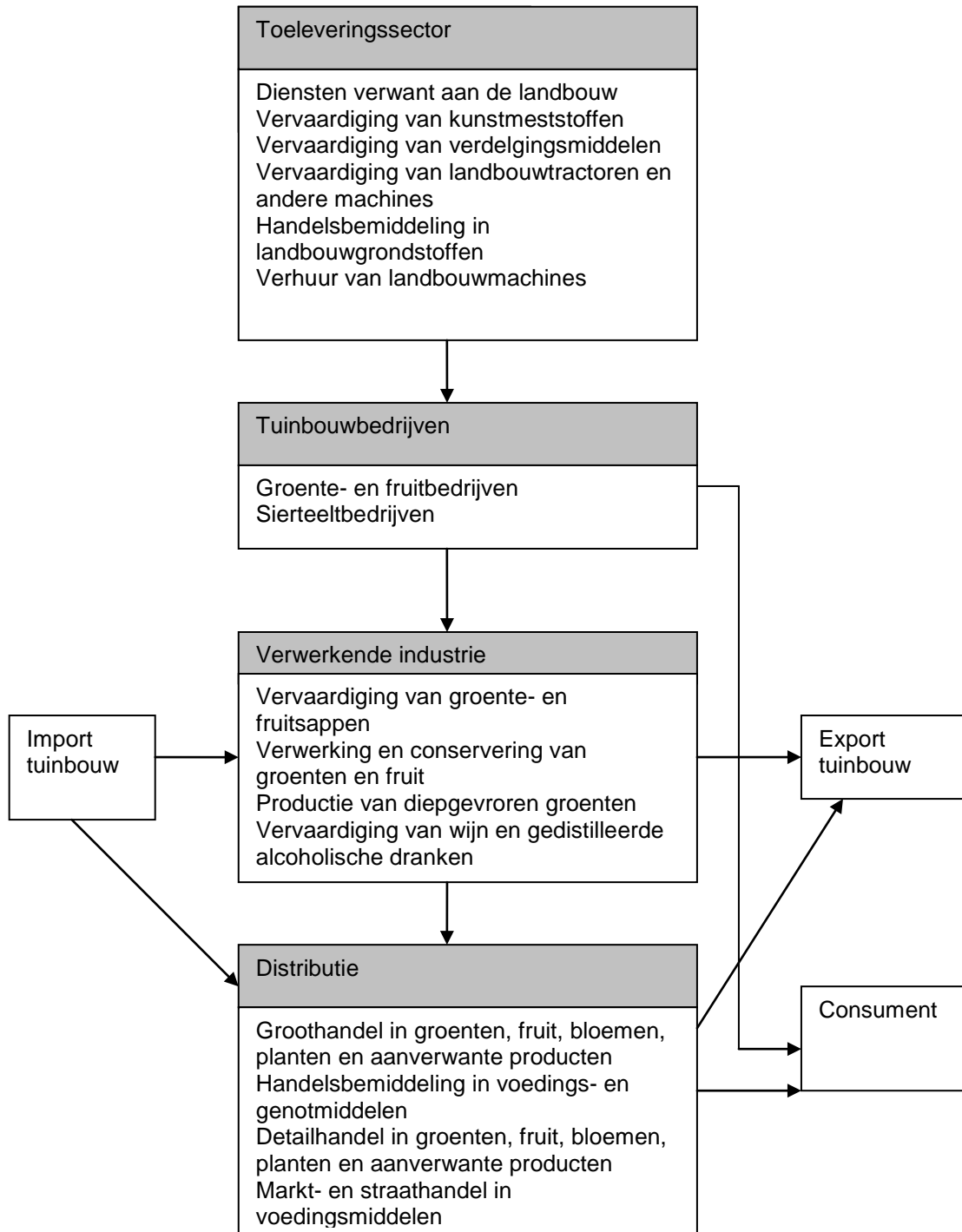
1. Afbakening van de bedrijfskolom tuinbouw

De bedrijfskolom tuinbouw wordt gedefinieerd als de direct en indirect samenhangende economische activiteiten verbonden met productie, verwerking en afzet van tuinbouwproducten, met inbegrip van de toeleveringssector. Stroomopwaarts doen de tuinbouwers voor de productie een beroep op producten en diensten van de toeleverende sector. Het zijn o.a. de uitgaven voor landbouwmachines, zaai- en plantgoed, bestrijdingsmiddelen, kunstmest en loonwerk. Stroomafwaarts wordt een groot deel van de tuinbouwproducten gebruikt als grondstof voor de verwerkende industrie (o.a. invriezen, conserveren en verwerken van groenten en fruit, vervaardiging van groente- en fruitsappen en kant-en-klaarmaaltijden). Na eventueel nog verdere transformatie zijn de tuinbouwproducten van belang voor de groot- en detailhandel en komen zo terecht bij de consument. Ten slotte zijn er ook nog de horizontale schakels zoals de financiële instellingen, onderwijs, etc.

De bedrijfskolom beperkt zich niet tot de landsgrenzen, maar de tuinbouwproducten leveren ook een belangrijke bijdrage aan de agrarische handelsbalans.

De bedrijfskolom is dus zeer uitgebreid. Rekening houdend met de beschikbaarheid van specifieke cijfers werd de bedrijfskolom tuinbouw echter beperkt in dit rapport. In figuur 1 wordt een schematisch overzicht gegeven van welke schakels en bedrijvigheden geanalyseerd worden en worden de voornaamste stromen in de kolom aangeduid. De indeling van de bedrijvigheden is voor de meeste schakels gebaseerd op de Europese bedrijfsnomenclatuur NACE omdat de voornaamste databronnen (gegevens van RSZ en btw) gebruik maken van deze indeling.

Figuur 1: Schematisch overzicht van de tuinbouwkolom

2. Toelevering

Vlaamse tuinbouwbedrijven maken voor hun productie gebruik van onder meer zaai- en plantgoed, fytosanitaire producten, meststoffen en bodemverbeterende middelen, energie, machines en toebehoren. Ze betrekken die producten bij toeleverende sectoren, die op die manier deel uitmaken van de tuinbouwkolom.

Aangezien in de beschikbare statistieken geen onderscheid gemaakt wordt volgens de bestemming van de producten, is het niet mogelijk om aparte cijfers te geven voor de tuinbouwkolom. Om privacyredenen ontbreken cijfers van sommige subsectoren. We kozen ervoor de Vlaamse en de Belgische cijfers te vergelijken voor het aantal bedrijven en de omzet.

De activiteiten worden geklasseerd volgens de NACEBEL-bedrijfsnomenclatuur van de Federale Overheidsdienst Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI). Die dienst leverde de cijfers over het aantal bedrijven en de omzet ervan. De tewerkstellingsgegevens zijn afkomstig van de statistische afdeling van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ-Statinfo).

2.1. Aantal bedrijven

Volgens de beschikbare cijfers zit het aantal bedrijven in de toeleveringssector in stijgende lijn. In Vlaanderen gaat het in 2009 om 8.690 bedrijven, in België om 14.017 stuks. In vergelijking met 2006 bedraagt de toename in Vlaanderen 35% en in België 30%.

96% van het aantal Vlaamse toeleveringsbedrijven levert diensten verwant aan de landbouw en is gespecialiseerd in de aanleg en het onderhoud van parken. De resterende percentages worden ingenomen door handelsbemiddeling in landbouwgrondstoffen (2%), vervaardiging van landbouwmachines en verhuur van landbouwmachines (elk 1%)

Tabel 1: Aantal bedrijven in toeleveringssector, Vlaanderen en België, 2006-2009

	Vlaanderen				België			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
diensten verwant aan de landbouw	6.239	7.472	8.156	8.316	10.209	12.171	13.196	13.436
vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	nb	nb	nb	nb	33	32	nb	nb
vervaardiging van verdelgingsmiddelen en andere chemische middelen voor de landbouw	5	6	6	nb	14	15	15	14
vervaardiging van landbouwtractoren	nb	nb	6	6	12	11	nb	nb
vervaardiging van andere machines voor de landbouw en bosbouw	nb	nb	nb	88	113	113	nb	114
handelsbemiddeling in landbouwproducten, levende dieren, textiel en halffabricaten	209	221	221	215	304	314	314	301
verhuur van landbouwmachines	nb	nb	nb	65	129	143	159	152
totaal	6.453	7.699	8.389	8.690	10.814	12.799	13.684	14.017

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

2.2. Omzet

Volgens de beschikbare cijfers is de toeleveringssector in de tuinbouw in 2009 goed voor een omzet van 2,7 miljard euro in Vlaanderen en 4,1 miljard euro in België. De omzet van diensten verwant aan de landbouw neemt toe. In vergelijking met 2006 bedraagt de groei een kwart, zowel in Vlaanderen als in België.

Binnen de toeleveringssector zijn er in Vlaanderen qua omzet procentueel twee grote subsectoren: diensten verwant aan de landbouw (51%) en vervaardiging van machines voor de landbouw (36%). De handelsbemiddeling in landbouwgrondstoffen neemt 11% in, de verhuur van landbouwmachines 1%. Er zijn geen recente omzetcijfers voor de vervaardiging van kunstmeststoffen en verdelgingsmiddelen.

Tabel 2: Omzet van toeleveringssector, Vlaanderen en België, 2006-2009, in miljoen euro

	Vlaanderen				België			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
diensten verwant aan de landbouw	1.092	1.252	1.347	1.361	1.594	1.832	1.981	2.011
vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	nb	nb	nb	nb	443	489	nb	nb
vervaardiging van verdelgingsmiddelen en andere chemische middelen voor de landbouw	93	87	50	nb	656	624	594	596
vervaardiging van landbouwtractoren	nb	nb	0	0	9	6	nb	nb
vervaardiging van andere machines voor de landbouw en bosbouw	nb	nb	nb	997	985	1.215	nb	1.068
handelsbemiddeling in landbouwproducten, levende dieren, textiel en halffabricaten	206	268	363	288	324	402	505	349
verhuur van landbouwmachines	nb	nb	nb	24	31	33	34	33
totaal	1.391	1.606	1.761	2.670	4.041	4.601	3.115	4.057

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

2.3. Tewerkstelling

De toeleveringssector in de tuinbouw is in 2010 in Vlaanderen goed voor een tewerkstelling van 8.392 voltijdse werkkrachten en 1.527 deeltijdse arbeidskrachten. Net zoals bij de omzet zijn er twee grote spelers. Bij de voltijdse tewerkstelling nemen de diensten verwant aan de landbouw 57% in en de vervaardiging van landbouwmachines 40%. De resterende aandelen zijn voor de vervaardiging van kunstmeststoffen (2%) en de vervaardiging van verdelgingsmiddelen, de handelsbemiddeling in landbouwgrondstoffen en de verhuur van landbouwmachines (samen 1%). Bij de deeltijdse tewerkstelling loopt het aandeel van de diensten verwant aan de landbouw op tot 67%.

Tabel 3: Tewerkstelling van toeleveringssector, Vlaanderen, 2006-2010, in voltijdse en deeltijdse arbeidskrachten

	2006		2007		2008		2009		2010*	
	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT
diensten verwant aan de landbouw	4.264	937	4.458	962	4.693	1.006	4.792	1.051	4.770	1.018
vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	145	19	148	18	161	17	180	20	183	22
vervaardiging van verdelgingsmiddelen en andere chemische middelen voor de landbouw	95	18	89	17	87	19	77	18	42	15
vervaardiging van machines en werktuigen voor de landbouw en bosbouw	3.140	357	3.409	375	3.807	396	3.546	448	3.374	459
handelsbemiddeling in landbouwproducten, levende dieren, textiel en halffabricaten	32	13	32	13	29	15	19	11	13	11
verhuur van landbouwmachines	7	4	9	2	8	3	8	2	10	2
totaal	7.682	1.347	8.144	1.387	8.785	1.456	8.622	1.551	8.392	1.527

* gemiddelde van eerste drie kwartalen

Bron: RSZ-Statinfo

3. Tuinbouwsector (groenten, fruit en sierteelt)

3.1. Aantal bedrijven

Net zoals in de volledige landbouwsector neemt het aantal tuinbouwbedrijven gestaag af (tabel 4). Vlaanderen telt volgens de meitelling van 2010 4.612 landbouwbedrijven met groenten. Er zijn 3.953 bedrijven met groenten in openlucht en 1.096 bedrijven met groenten onder glas. De groenteteelt volgt de dalende trend van het aantal bedrijven en de schaalvergroting in de totale landbouwsector. Het laatste decennium neemt het aantal landbouwbedrijven jaarlijks met 3% af. In vergelijking met 2009 zijn er 4% minder vollegrondsgroentebedrijven. Ten opzichte van 2005 loopt het verschil op tot 18%. Het aantal bedrijven met groenten onder glas maakte in één jaar tijd een forse duik (-7%). In vergelijking met 2005 is het aantal glasgroentebedrijven met een kwart geslonken.

Vlaanderen telt in 2010 2.235 landbouwbedrijven met fruit. 1.945 bedrijven telen fruit in openlucht, 655 onder glas. In vergelijking met een jaar geleden is het aantal openluchtfruitbedrijven er met 4% op achteruitgegaan. In vijf jaar tijd zijn er 25% minder openluchtfruitbedrijven. Net zoals bij de groentebedrijven kende de fruitteelt onder glas in vergelijking met de vollegrondsteelt een sterkere afname tegenover 2009 (-5%) en een minder sterke daling ten opzichte van 2005 (-20%).

Ook het aantal sierteeltbedrijven in Vlaanderen daalt gestaag. Er zijn er 1.629 in 2010. 1.296 sierteeltbedrijven en boomkwekerijen telen in openlucht en 1.066 onder glas. Van de sierteeltbedrijven in openlucht zijn er 341 met potplanten, 128 met azalea's, 86 met snijbloemen, 67 met perk- en balkonplanten en 49 met bloembollen en -knollen. In vergelijking met 2009 is het aantal sierteeltbedrijven met 4% gedaald. Ten opzichte van 5 jaar geleden is er een afname van 22%.

Tabel 4: Aantal tuinbouwbedrijven, 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
bedrijven met groenten openlucht	4.816	4.715	4.454	4.221	4.126	3.953
bedrijven met groenten onder glas	1.470	1.403	1.346	1.267	1.181	1.096
bedrijven met fruit openlucht	2.586	2.458	2.320	2.174	2.036	1.945
bedrijven met fruit onder glas	816	807	759	732	692	655
sierteelt openlucht	871	821	767	716	656	624
boomkwekerijen openlucht	939	899	865	819	812	782
sierteelt serres	1.204	1.131	1.069	987	933	899
boomkwekerijen serres	226	233	225	232	220	213
alle land- en tuinbouwbedrijven	34.410	33.272	31.984	30.666	29.394	28.331

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

3.2. Areaal

Het geraamde areaal voor groenten beslaat in Vlaanderen in 2010 38.552 ha, waarvan 94% volle grond en 6% serreteelt. Als we de cijfers voor industriële teelt en teelt voor vers gebruik optellen, zijn de voornaamste openluchtteelten qua areaal bonen (5.079 ha), prei (4.666 ha),

bloemkool (4.341 ha), spinazie (3.573 ha), wortelen (3.378 ha), erwten (2.413 ha) en witloof (2.341 ha). Bij de beschutte groenteteelt bestaat de top drie uit sla (1.201 ha), tomaten (479 ha) en paprika (96 ha). Het groentearaal is sinds 2005 met 3% geslonken. Bij de openluchteelt blijft de daling beperkt tot 2%, maar de beschutte teelt (vooral van sla) boert 14% achteruit.

Het geraamde areaal voor fruit is 17.332 ha groot. Sinds 2008 is het areaal voor peren groter dan dat voor appels. In vijf jaar tijd is het areaal voor appels met 13% gedaald, terwijl dat voor peren uitbreidde met 6%. Samen zijn ze goed voor 84% van het fruitteeltareaal. Het aardbeienareaal is sinds 2005 met een vijfde gekrompen (tabel 5).

Tabel 5: Geraamde areaal groenten en fruit, 2005-2010, in ha

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
groenten	39.641	38.974	40.505	40.872	39.146	38.552
in openlucht	36.998	36.383	37.982	38.341	36.758	36.274
<i>industriegroenten</i>	<i>25.823</i>	<i>26.667</i>	<i>27.816</i>	<i>27.703</i>	<i>25.736</i>	<i>25.458</i>
bonen	6.482	6.367	5.998	6.048	5.249	5.079
bloemkool	3.493	3.882	4.067	4.328	3.827	3.785
spinazie	3.635	3.471	4.000	3.354	3.315	3.573
wortelen	2.127	2.091	2.389	2.313	2.515	2.504
groene erwten	3.051	3.273	3.000	2.635	2.438	2.413
ui	808	829	940	992	1.259	1.296
prei	685	687	789	692	690	716
<i>groenten voor vers gebruik</i>	<i>11.175</i>	<i>9.716</i>	<i>10.166</i>	<i>10.638</i>	<i>11.022</i>	<i>10.815</i>
prei	3.767	3.743	3.550	3.453	3.743	3.950
witloof (witloofwortelen)	3.179	2.203	2.814	2.447	2.440	2.341
wortelen	540	594	610	920	1.038	874
bloemkool	741	620	616	578	587	556
kropsla + alternatieve slasoorten	237	285	284	286	284	294
broccoli	192	191	197	217	236	239
asperges	140	172	177	197	205	229
beschutte teelt	2.643	2.591	2.523	2.531	2.389	2.278
sla (incl. alternatieve slasoorten)	1.460	1.431	1.410	1.431	1.290	1.201
tomaten	552	559	535	512	514	479
paprika	97	87	94	101	101	96
komkommers	67	58	64	55	52	65
fruit	18.231	17.986	18.060	17.571	17.276	17.332
appelen	8.091	7.868	7.687	7.327	7.020	7.042
peren	7.088	7.210	7.398	7.428	7.529	7.515
aardbeien	1.761	1.586	1.588	1.420	1.405	1.410

Bron: AMS op basis van FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Het areaal voor sierteelt beslaat 5.682 ha, waarvan 89% in open grond en 11% onder glas gebeurt. Het grootste deel van de oppervlakte nemen boom- en heesterkwekerijen (4.286 ha) in, die sierplanten (voornamelijk sierbomen, maar ook vaste planten en rozelaars), bosplanten (vooral loofboomplanten, maar ook harsachtige planten en populieren) en fruitbomen kweken. Daarna volgen potplanten (522 ha), azalea's (330 ha) en bloemknollen en -bollen (210 ha). In vijf jaar tijd is de omvang van het sierteeltareaal nagenoeg constant gebleven (-1%). Enkel de beschutte teelt daalde aanzienlijk met 12% (tabel 6).

Tabel 6: Areaal sierteelt, 2005-2010, in ha

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
open grond	5.035	5.114	5.080	4.974	5.048	5.057
boom- en heesterkwekerijen	4.034	4.146	4.123	4.064	4.198	4.206
- sierplanten:	2.850	2.976	2.975	3.019	3.134	3.190
- bosplanten:	627	617	560	524	551	543
- fruitplanten	556	553	588	521	513	473
azalea's	176	194	197	161	154	150
snijbloemen	63	69	74	74	52	53
bloembollen en knollen	206	147	160	143	148	198
potplanten	524	518	480	489	469	424
- potchrysanten	386	369	365	362	339	310
- overige	138	149	115	127	129	114
perk- en balkonplanten	34	39	46	43	27	26
beschutte teelt	714	683	664	641	625	625
boom- en heesterkwekerijen	85	87	75	90	85	80
azalea's	204	186	194	186	179	181
snijbloemen	82	75	72	67	58	53
bloemknollen en -bollen	14	15	12	9	10	11
potplanten	127	115	119	104	103	98
- potchrysanten	26	19	24	21	24	25
- kamerplanten	101	96	94	83	79	72
perk- en balkonplanten	146	153	147	142	142	146
andere sierplanten	56	53	45	42	48	56
totaal sierteelt	5.749	5.797	5.744	5.615	5.673	5.682

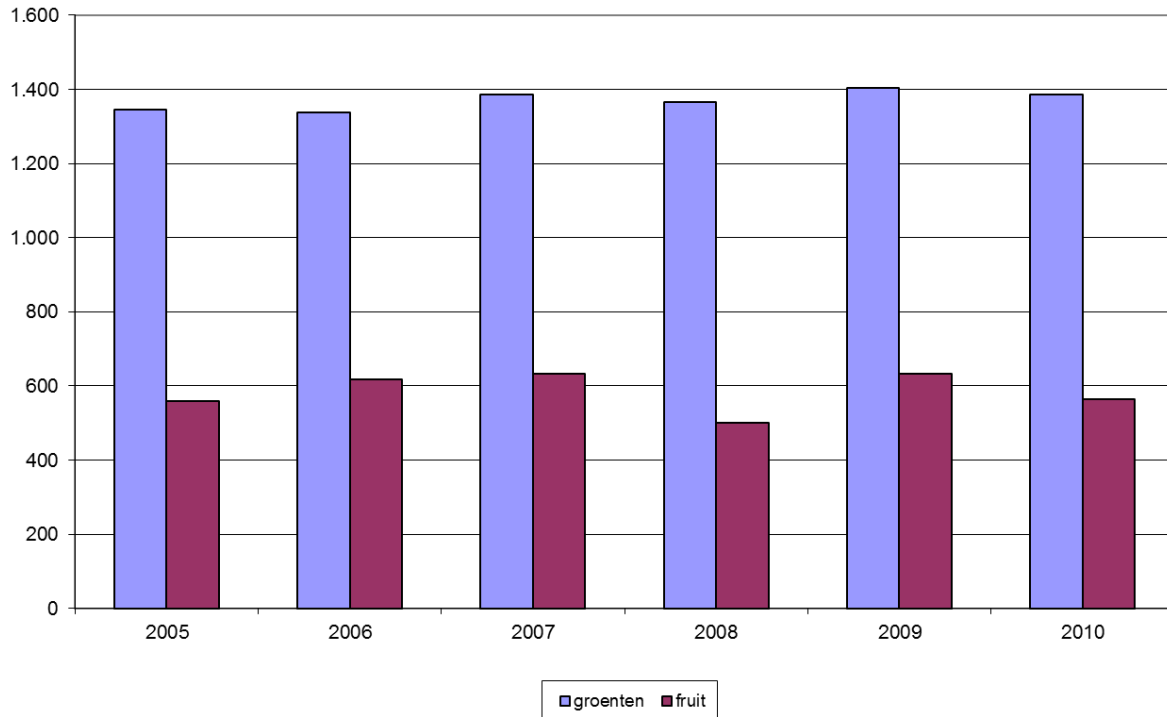
Bron: AMS op basis van FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

3.3. Productievolume en -waarde

De Vlaamse productie van groenten bedraagt in 2010 1,39 miljoen ton. 72% van de totale productie is afkomstig van teelten in openlucht. De industriegroenten zijn van groot belang in Vlaanderen. Van de groenteproductie in openlucht is 65% bestemd voor de industriële verwerking. De belangrijkste industriële groenten zijn wortelen (158.000 ton), spinazie (79.000 ton), bloemkool (68.000 ton), uien (65.000 ton) en bonen (56.000 ton). Bij de groenten voor vers gebruik staat prei (146.000 ton) aan de leiding, voor wortelen (52.000 ton) en witloof (42.000 ton). Bij de beschutte teelt zijn de tomaten de onbetwistbare nummer één (227.000 ton), met ruime voorsprong op sla (55.000 ton), champignons (35.000 ton), paprika (28.000 ton) en komkommer (27.000 ton). In vergelijking met 2009 is de productievolume met 1,4% gekrompen, wat volledig toe te schrijven is aan de industriegroenten in volle grond.

De Vlaamse productie van fruit bedroeg in het seizoen 2010-2011 564.000 ton, met als belangrijkste fruitsoorten appels (262.000 ton) en peren (261.000 ton) en in mindere mate aardbeien (32.000 ton). De perenproductie haalt de appelproductie op een haar na in, terwijl er vijf jaar geleden nog 100.000 ton meer appels dan peren geteeld werden. De fruitproductie ging er ten opzichte van 2009 met 10,4% op achteruit (figuur 2).

Figuur 2: Evolutie van het productievolume van groenten en fruit, 2005-2010, in 1.000 ton

Bron: AMS op basis van FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

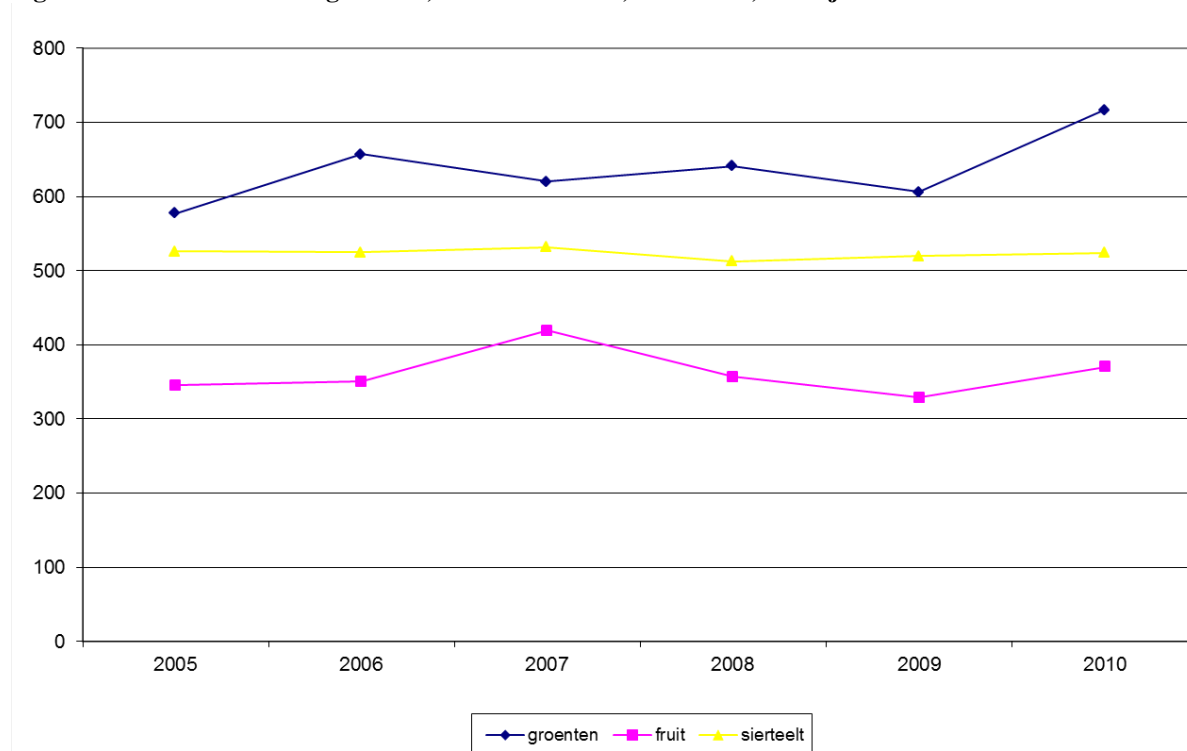
In waarde uitgedrukt is de groenteteelt binnen de tuinbouw de grootste subsector met in 2010 een geraamde productiewaarde van 717 miljoen euro. Daarvan neemt de beschutte teelt ondanks zijn geringe areaal en zijn beperkte productievolume 53% voor zijn rekening, terwijl de vollegrondsteelt op 47% afklokt. Tomaten (202 miljoen euro), sla (55 miljoen euro) en champignons (46 miljoen euro) halen in 2010 de hoogste productiewaarde bij de beschutte teelt. Prei (105 miljoen euro), witloof (43 miljoen euro), wortelen (36 miljoen euro) en bloemkool (26 miljoen euro) scoren het best bij de teelt in openlucht.

De productiewaarde van de fruitteelt bedraagt in 2010 370 miljoen euro. In 2010 nemen peren een waarde van 140 miljoen euro in, appels 112 miljoen euro en aardbeien 92 miljoen euro. Peren hebben appels als belangrijkste fruitproduct ingehaald in 2004.

De sierteelt is in 2010 goed voor een productiewaarde van 524 miljoen euro. Uit de gedetailleerde onderverdeling van 2010 blijkt dat boomkwekerijproducten (51%) een net iets beter resultaat laten optekenen dan bloemen en sierplanten (49%). Categorieën die hoog scoren, zijn sierbomen (216 miljoen euro), azalea's (50 miljoen euro), bosbomen (34 miljoen euro), perk- en balkonplanten (32 miljoen euro) en zaden en plantgoed (30 miljoen euro). De sierbomensector noteert de laatste jaren mooie groeicijfers, de snijbloemensector (19 miljoen euro) krimpt gestaag.

In figuur 3 zien we duidelijk de schommelingen in de productiewaarde van de subsectoren. Voor alle tuinbouwproducten samengeteld was 2010 het beste jaar, met een eindresultaat van 1,61 miljard euro. 2004 was het slechtste jaar (1,34 miljard euro).

Figuur 3: Productiewaarde groenten, fruit en sierteelt, 2005-2010, in miljoen euro

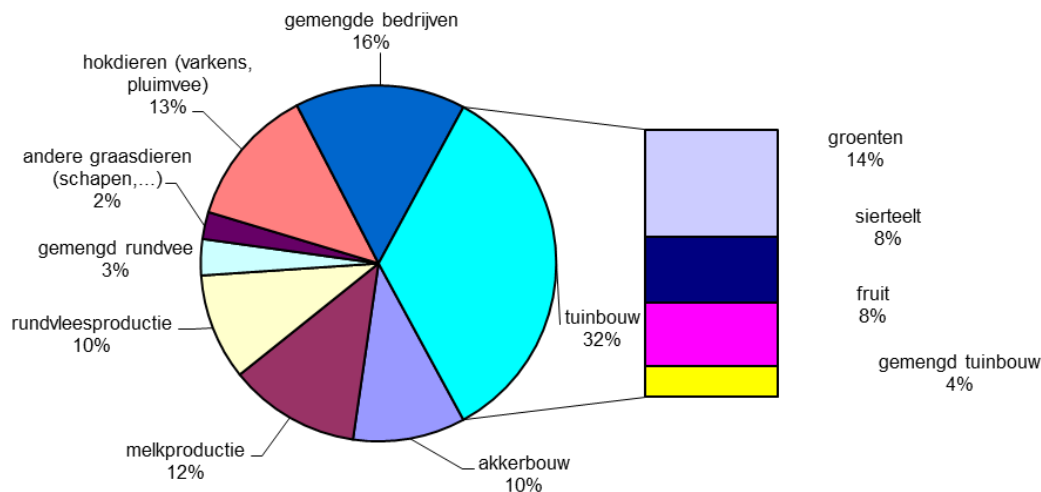
Bron: AMS op basis van FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

3.4. Tewerkstelling

De Vlaamse tuinbouwbedrijven stellen in 2010 14.394 personen regelmatig tewerk: 8.024 familiale en 6.370 niet-familiale arbeidskrachten. De sector doet ook een beroep op heel wat niet-regelmatig tewerkgestelde arbeidskrachten. Seizoen- en gelegenheidsarbeiders nemen in 2010 in totaal 812.148 arbeidsdagen voor hun rekening, loonwerkers 7.718. Seizoensarbeid vindt meer plaats in gespecialiseerde fruitteeltbedrijven (52%) dan in de groenteteelt (31%) en de sierteelt (9%). Loonwerk komt dan weer vaker voor bij de groenteteelt (34%) dan in de sierteelt (24%) en in de fruitteelt (18%).

Omgerekend naar voltijds tewerkgestelden, bedraagt de totale tewerkstelling in de tuinbouw 15.042 volwaardige arbeidskrachten (VAK). Daarvan nemen de gespecialiseerde groentebedrijven 40% voor hun rekening, de gespecialiseerde sierteeltbedrijven 25%, de gespecialiseerde fruitbedrijven 23,5% en de gemengde tuinbouwbedrijven 11,5%. De gespecialiseerde tuinbouw is, in VAK's uitgedrukt, goed voor een derde van de tewerkstelling in de land- en tuinbouw (figuur 4).

Figuur 4: Verdeling van het aantal volwaardige arbeidskrachten per productierichting, 2010

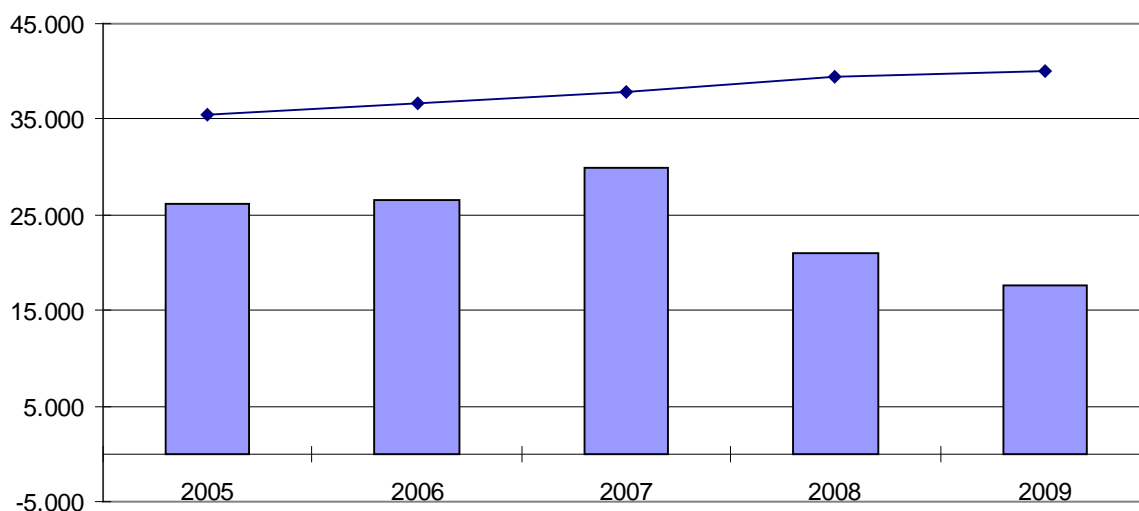
Bron: AMS op basis van FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Werkgevers binnen de tuinbouwsector doen in belangrijke mate een beroep op allochtone arbeidskrachten (Loose & Lamberts, 2010). Het aandeel van de seizoenarbeiders van buitenlandse afkomst bedraagt in de tuinbouw 43%. Arbeidsmigranten komen voornamelijk uit de nieuwe Europese lidstaten, met name Polen (78% van de uitgereikte arbeidskaarten B) en Roemenië (15%). In Limburg worden veruit de meeste arbeidskaarten B uitgereikt (7.435), gevolgd door West-Vlaanderen (3.784) en Antwerpen (3.652). Poolse seizoenarbeiders vormen in bijna alle provincies met circa 80 à 90% de grootste groep. Enkel in Antwerpen zijn er meer Roemenen (50%) dan Polen (48%) aan de slag. In Oost-Vlaanderen is er een opvallende aanwezigheid van Bulgaarse seizoenarbeiders (17%).

3.5. Rentabiliteit

Gemiddeld voor alle tuinbouwbedrijven met beroepsmatig karakter is de rentabiliteit in 2009 gedaald tegenover 2008 (figuur 5). Het arbeidsinkomen per VAK bedraagt in 2009 nog 17.630 euro. Dat is 44% van het vergelijkbare inkomen (het gemiddelde bruto salaris van een voltijds tewerkgestelde loontrekkende). 2009 was vooral voor de glasgroenten een bijzonder slecht jaar. Ook de fruitsector kende een moeilijk jaar met lage prijzen. De inkomsten voor de groenten in openlucht en de sierteelt kenden wat beterschap, al schommelde dat sterk van teelt tot teelt.

Figuur 5: Evolutie van het familiaal arbeidsinkomen voor tuinbouwbedrijven (█) en het vergelijkbaar inkomen in Vlaanderen (—◆—), 2005-2009 (euro/FAK)

Bron: AMS op basis van LMN

Uit de onderstaande kengetallen voor 2009 (tabel 7) blijkt dat de verschillen tussen de subsectoren groot zijn. De sierteelt heeft een bijzonder laag netto bedrijfsresultaat per ha (-30.387 euro), maar heeft wel een relatief hoog arbeids- en bedrijfsinkomen per ha van respectievelijk 26.962 euro en 18.955 euro. De fruitteelt heeft de hoogste opbrengst per 1.000 euro kosten (880 euro) en het hoogste familiale arbeidsinkomen per familiale arbeidskracht (18.544 ha), maar het laagste bedrijfsinkomen per ha (2.748 euro). De groenteteelt zit daar tussenin.

Tabel 7: Overzicht bedrijfsresultaten tuinbouwsector per deelsector, 2009, in euro

kengetal	groenten	fruit	sierteelt	tuinbouw
netto bedrijfsresultaat per ha	-8.079	-1.964	-30.387	-5.913
opbrengst per 1000 euro kosten	833	880	837	845
arbeidsinkomen per ha	10.857	4.916	26.962	8.527
arbeidsinkomen per VAK	17.131	18.571	16.408	17.630
familiaal arbeidsinkomen per ha	4.358	1.657	11.778	3.343
familiaal arbeidsinkomen per FAK	13.844	18.544	11.764	14.654
bedrijfsinkomen per ha	6.295	2.748	18.955	5.220
bedrijfsinkomen per FAK	19.995	30.743	18.932	22.880

Bron: AMS op basis van LMN

Een belangrijk criterium bij de rendabiliteit is de prijs die tuinbouwers ontvangen voor hun producten. Die kan van jaar tot jaar verschillen, zoals blijkt uit cijfers van het Verbond van Belgische Tuinbouwveilingen (VBT). In 2010 lagen de prijzen voor de belangrijkste groenten en fruit, met uitzondering van peren, hoger dan in 2009. Dat verschil liep op tot 50% bij tomaten, 45% bij kropsla, 39% bij paprika en 32% bij witloof. Ook de aanvoer schommelt sterk. Van de helft van de producten ging de aanvoer naar omhoog (met als procentuele uitschieters peren en komkommers), voor de andere helft viel er in 2010 een daling te noteren (met als procentuele uitschieter bloemkool).

Tabel 8: Aanvoer, prijs en omzet belangrijkste producten VBT-veilingen – 2009 & 2010

	2009			2010		
	Aanvoer (kg, stuk)	Prijs (euro/kg)	Omzet (euro)	Aanvoer (kg, stuk)	Prijs (euro/kg)	Omzet (euro)
aardbeien (kg)	39.737.906	2,56	101.584.072	42.598.475	2,89	123.152.191
appelen (kg)	227.515.087	0,28	64.165.194	211.520.099	0,34	71.493.793
bloemkool (vollegrond) (stuks)	12.221.912	0,58	7.088.709	10.911.371	0,62	6.775.961
komkommers (stuks)	71.941.799	0,24	17.122.148	88.693.532	0,30	27.228.914
kropsla (vollegrond + serre) (stuks)	121.123.083	0,29	35.005.016	111.981.080	0,42	46.888.948
paprika (kg)	28.844.818	0,84	24.143.113	31.188.399	1,16	36.147.354
peren (kg)	153.029.917	0,59	89.971.612	217.520.234	0,51	111.587.880
prei (kg)	64.770.512	0,60	38.603.225	71.599.337	0,65	46.825.966
tomaten (los + tros) (kg)	222.910.878	0,59	132.447.487	204.698.346	0,89	182.642.878
witloof (kg)	54.985.751	0,82	45.253.273	53.093.286	1,08	57.553.122
totaal top 10			555.037.903			710.072.428

Bron: VBT

3.6. Een blik op de wijnbouwsector

De wijnbouw is in Vlaanderen de kinderschoenen ontgroeid. Cijfers van de FOD Economie – Economische Inspectie geven aan dat het wijnbouwareaal in België 98 ha beslaat en dat de wijnproductie 315.332 liter bedraagt. Het merendeel van de productie gebeurt in Vlaanderen, waar 59 producenten actief zijn. 40 ervan produceren wijn met een gecontroleerde oorsprongsbenaming of beschermde geografische aanduiding.

De sector heeft het hobbyisme achter zich gelaten. Zo investeren wijnboeren in kwalitatief productiemateriaal en kiezen ze ervoor zich voltijds met hun vak bezig te houden. Het opleidingscentrum Syntra organiseert in Gent een opleiding wijnbouwer-wijnmaker, waarvan de eerste lichting in 2011 is afgestudeerd. Klimatologische verschuivingen maken onze seizoenen bovendien aantrekkelijker voor de wijnbouw, want Vlaanderen ligt nu net op de grens van waar wijnbouw mogelijk is (de 50ste breedtegraad).

In Vlaanderen zijn er sinds 1997 vier officiële Gecontroleerde Oorsprongsbenamingen of appellaties gecreëerd naar Europees model, namelijk Hagelandse wijn, Haspengouwse wijn, Heuvelandse wijn en Vlaams mousserende kwaliteitswijn. Daarnaast werd een erkenning voor Vlaamse landwijn toegekend als beschermde geografische aanduiding. Zowat 90% van de Vlaamse wijnen is witte wijn. Druiven voor witte wijn kunnen doorgaans sneller geoogst worden, waardoor deze druivensoorten beter geschikt zijn voor ons klimaat. 15 variëteiten druiven zijn toegelaten. De belangrijkste zijn Müller-Thurgau, Chardonnay en Pinot noir, maar ook Dornfelder, Optima, Kerner, Pinot blanc en Pinot gris komen voor.

4. Verwerking en distributie

Tuinbouwproducten worden niet alleen vers aangeboden, maar ook verwerkt door de industrie, voordat ze de consument bereiken. De voedingsindustrie verwerkt groenten en fruit bijvoorbeeld tot diepvriesproducten, conservenwaren, sappen, wijn en sterkedrank en andere bereidingen.

De commercialisatie van verse tuinbouwproducten gebeurt via de producentenverenigingen, contractteelt, groothandelaars, exporteurs en directe verkoop door de producent. De in ons land geproduceerde tuinbouwproducten vinden hun weg naar de consument via de gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde groot- en kleinhandel.

Het is op basis van de NACEBEL-codes niet mogelijk om het aandeel van groenten en fruit in de afzet van diepvrieswaren, dranken en voedingswaren vast te leggen. Om privacyredenen zijn heel wat cijfers, vooral voor Vlaanderen, niet te achterhalen.

4.1. Aantal bedrijven

Volgens de laatst beschikbare volledige cijfers van 2008 zijn er in de verwerkingsindustrie van de tuinbouwsector in België 202 bedrijven actief, waarvan elk een kwart in de verwerking en conservering van fruit en in de vervaardiging van gedistilleerde alcoholische dranken. De resterende percentages gaan naar de wijnproductie (14%), de vervaardiging van sappen en de verwerking en conservering van groenten (elk 13%) en de productie van diepvriesgroenten (10%) (tabel 9). 81% van de bedrijven die groenten verwerken en conserveren, ligt in Vlaanderen.

Tabel 9: Aantal bedrijven in de verwerkingssector, Vlaanderen en België, 2006-2009

Verwerking	Vlaanderen				België			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
vervaardiging van groente- en fruitsappen	nb	nb	nb	nb	23	22	27	nb
verwerking en conservering van groenten	nb	nb	21	21	27	24	26	27
verwerking en conservering van fruit	nb	nb	nb	nb	40	45	50	45
productie van diepgevroren groenten	nb	nb	nb	nb	20	21	20	20
vervaardiging van gedistilleerde alcoholische dranken	26	24	27	26	40	44	50	49
vervaardiging van wijn uit druiven	nb	nb	nb	nb	28	25	29	25
totaal	26	24	48	47	178	181	202	166

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

De distributie van de tuinbouwsector omvat in België in 2009 15.259 bedrijven en in Vlaanderen ca. 10.000 bedrijven (tabel 10). 770 bedrijven vallen in Vlaanderen onder de groothandel in groenten en fruit, terwijl 453 bedrijven (cijfer 2008) groothandelaars zijn in bloemen en planten. Bij de detailhandel zijn er volgens de cijfers van de FOD Economie opvallend meer verkopers van bloemen en planten (2.369) dan van groenten en fruit (812).

Tabel 10: Aantal bedrijven in de distributie, Vlaanderen en België, 2006-2009

	Vlaanderen				België			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
groothandel								
in groenten en fruit	812	815	809	770	1102	1108	1097	1043
in bloemen en planten	442	454	453	nb	568	588	575	548
in diepvriesproducten	102	114	114	108	143	155	151	143
in dranken	1.192	1.212	1.216	1.181	1.869	1.914	1.934	1.853
overige groothandel in voedingswaren	429	407	416	401	729	717	722	694
handelsbemiddeling in voedings- en genotmiddelen	741	754	747	703	1.209	1.251	1.231	1.153
detailhandel								
in groenten en fruit	887	857	812	776	1.257	1.223	1.162	1.121
in bloemen en planten	2.495	2.450	2.453	2.369	4.009	3.954	3.953	3.840
in alcoholische en andere dranken	915	921	926	905	1.513	1.525	1.536	1.474
overige detailhandel in voedingswaren	1.094	1.108	1.109	1.067	1.548	1.575	1.603	1.561
markt- en straathandel								
in voedingsmiddelen	1.141	1.162	1.162	1.135	1.764	1.814	1.836	1.829
totaal	10.250	10.254	10.217	9.415	15.711	15.824	15.800	15.259

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

4.2. Omzet

Volgens de laatst beschikbare volledige cijfers van 2008 realiseert de verwerkingsindustrie van de tuinbouwsector in België een omzet van 1,9 miljard euro. Daarvan neemt de diepvriesgroentesector ruim de helft voor zijn rekening. Daarna volgen de verwerking en conservering van fruit (20%), de verwerking en conservering van groenten (15%), de productie van groente- en fruitsappen (8%), de vervaardiging van gedistilleerde alcoholische dranken (6%) en de wijnproductie (1%) (tabel 11). Opvallend is het grote aandeel van Vlaamse bedrijven in de omzet van verwerking en conservering van groenten (98%) en de vervaardiging van gedistilleerde alcoholische dranken (97%). Voor de andere subsectoren zijn er geen Vlaamse cijfers bekend.

Tabel 11: Omzet van de verwerkingssector, Vlaanderen en België, 2006-2009, in miljoen euro

	Vlaanderen				België			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
verwerking								
vervaardiging van groente- en fruitsappen	nb	nb	nb	nb	111	147	156	nb
verwerking en conservering van groenten	nb	nb	278	292	248	257	285	298
verwerking en conservering van fruit	nb	nb	nb	nb	314	366	379	355
productie van diepgevroren groenten	nb	nb	nb	nb	876	970	985	1.089
vervaardiging van gedistilleerde alcoholische dranken	100	104	110	nb	103	107	114	115
vervaardiging van wijn uit druiven	nb	nb	nb	nb	5	4	14	21
totaal	100	104	389	292	1.657	1.851	1.933	1.877

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

De distributie van de tuinbouwsector in ruime zin realiseert in 2009 een omzet van 19,3 miljard euro in België, waarvan circa 14,5 miljard euro in Vlaanderen. De groothandel in

groenten en fruit neemt in Vlaanderen 4,7 miljard euro voor zijn rekening, die van bloemen en planten 627 miljoen euro (cijfer 2008). De detailhandel in groenten en fruit is goed voor 273 miljoen euro omzet. Bij bloemen en planten klokt de omzet af op 817 miljoen euro (tabel 12).

Tabel 12: Omzet van de distributiesector, Vlaanderen en België, 2006-2009, in miljoen euro

distributie	Vlaanderen				België			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
groothandel								
in groenten en fruit	3.612	4.230	4.561	4.742	4.780	5.520	5.841	5.966
in bloemen en planten	532	585	627	nb	615	667	708	726
in diepvriesproducten	496	530	541	549	620	633	665	626
in dranken	2.075	2.109	2.143	2.203	3.579	3.879	4.083	3.817
overige groothandel in voedingswaren	2.958	3.246	3.238	3.424	3.557	3.828	3.894	4.045
handelsbemiddeling in voedings- en genotmiddelen	736	915	963	940	998	1.148	1.210	1.170
detailhandel								
in groenten en fruit	399	394	396	273	493	488	485	360
in bloemen en planten	711	776	814	817	928	1.003	1.195	1.044
in alcoholische en andere dranken	584	587	608	623	845	849	876	899
overige detailhandel in voedingswaren	208	243	274	286	309	363	405	427
markt- en straathandel								
in voedingsmiddelen	154	161	168	169	216	232	244	247
totaal	12.466	13.776	14.333	14.026	16.941	18.609	19.605	19.329

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

4.3. Tewerkstelling

Uit voorlopige cijfers voor 2010 blijkt dat de verwerkingsindustrie van de tuinbouw goed is voor een tewerkstelling van 3.186 voltijdse arbeidskrachten en 479 deeltijdse arbeidskrachten. 59% van de voltijdse tewerkstelling en 41% van de deeltijdse tewerkstelling is toe te schrijven aan de productie van diepvriesgroenten (tabel 13).

Tabel 13: Tewerkstelling van de verwerkingssector, Vlaanderen, 2006-2010, in voltijdse en deeltijdse arbeidskrachten

verwerking	2006		2007		2008		2009		2010*	
	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT
vervaardiging van groente- en fruitsappen	248	38	234	42	223	40	193	40	161	33
verwerking en conservering van groenten	668	144	675	154	713	165	747	168	769	167
verwerking en conservering van fruit	234	43	244	48	247	55	229	54	216	45
productie van diepgevroren groenten	1.798	159	1.873	165	1.908	170	1.940	185	1.870	197
vervaardiging van gedistilleerde alcoholische dranken	165	32	162	33	166	32	159	37	171	37
totaal	3.112	415	3.188	442	3.256	461	3.268	482	3.186	479

* gemiddelde van eerste drie kwartalen

Bron: RSZ-Statinfo

In 2010 werkten er in de distributiesector van de tuinbouw 8.350 voltijdse en 4.928 deeltijdse arbeidskrachten (tabel 14). Twee derde van de voltijdse tewerkstelling is toe te schrijven aan de groothandel in groenten en fruit (34%), de groothandel in dranken (19%) en de detailhandel in bloemen en planten (14%).

Tabel 14: Tewerkstelling van de distributiesector, Vlaanderen, 2006-2010, in voltijdse en deeltijdse arbeidskrachten

distributie	2006		2007		2008		2009		2010*	
	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT
groothandel										
in groenten en fruit	2.950	755	3.051	785	3.032	780	2.935	796	2.872	794
in bloemen en planten	569	168	572	167	563	179	555	191	534	198
in diepvriesproducten	521	137	426	122	448	125	435	128	381	134
in dranken	1.642	409	1.660	405	1.625	413	1.612	421	1.624	439
handelsbemiddeling in voedings- en genotmiddelen	246	43	180	30	186	25	179	28	198	29
detailhandel										
in groenten en fruit	492	863	471	795	446	761	428	737	419	704
in bloemen en planten	1.079	1.259	1.108	1.310	1.115	1.308	1.121	1.288	1.197	1.299
in alcoholische en andere dranken	793	340	805	374	814	368	832	357	782	378
overige detailhandel in voedingswaren	217	416	232	409	252	402	214	395	224	405
markt- en straathandel										
in voedingsmiddelen	98	511	96	514	108	538	112	548	119	548
totaal	8.605	4.901	8.598	4.911	8.588	4.899	8.423	4.887	8.350	4.928

* gemiddelde van eerste drie kwartalen

Bron: RSZ-Statinfo

4.4. De rol van producentenorganisaties

De Europese Gemeenschappelijke Marktordening voor groenten en fruit (GMO) speelt een belangrijke ondersteunende rol voor de groente- en fruitsector. De belangrijkste doelstellingen van de GMO zijn markgerichte, kwaliteitsvolle en duurzame productie, concentratie van het aanbod en de optimalisering van productiekosten.

De erkende producentenorganisaties (PO) dienen een operationeel programma in waarin ze acties opnemen die bijdragen tot de realisatie van de doelstellingen van de GMO. Daarvoor kan er Europese steun worden uitgekeerd volgens het cofinancieringsprincipe (voor elke euro Europese steun moet de PO zelf een euro bijleggen). Maximaal kan een PO jaarlijks 4,1 % van zijn waarde van de verkochte productie als steun ontvangen.

In 2007 werd de GMO hervormd, maar pas in de operationele programma's van 2009 kwamen de hervormingen tot hun volle uitwerking. De grote vernieuwing is dat er voortaan crisismaatregelen opgenomen kunnen worden. Daarvoor kunnen de producentenorganisaties een extra steun van maximaal 0,5 % van de waarde van de verkochte productie ontvangen (bovenop de 4,1 % steun). Zo werd voor de hardfruitteelt voor het eerst op grotere schaal ingetekend op hagelverzekeringen. Daarnaast werden een aantal maatregelen genomen voor producten in crisis, zoals extra promotie en communicatie en telersopleidingen. Dat kwam goed van pas, want 2009 was voor de hele sector een van de mindere jaren met lage prijzen.

In totaal is er voor Vlaanderen een jaarlijkse Europese steun van ongeveer 54 miljoen euro. Het grootste deel van het budget gaat naar de clusters productkwaliteit en milieu, gevolgd door verbetering van de planning, productieplanning, crisispreventie en crisisbeheer, onderzoek en opleiding/advies.

Concentratie van het aanbod is belangrijk in Vlaanderen. In vergelijking met de andere lidstaten blijft de organisatiegraad in Vlaanderen zeer hoog: bijna 90 % van alle groenten en fruit wordt via een producentenorganisatie naar de markt gebracht. Er is een stabilisatie van ongeveer 9.000 actieve leden in de zestien erkende PO's. De trend van het dalende aantal bedrijven wordt deels opgevangen doordat steeds meer telers aansluiting zoeken bij een producentenorganisatie, daarnaast worden de overblijvende bedrijven nog altijd groter.

4.5. De werking van groente- en fruitveilingen

In België zijn er tien veilingen voor groenten en fruit. Zes daarvan behoren tot de overkoepelende coöperatie LAVA. Het gaat om de Mechelse Veilingen in Sint-Katelijne-Waver, de REO veiling in Roeselare, de Veiling In-Co-Hoogstraten en In-Co-CLTV Zundert (Nederland), Coöbra in Zellik, Kampenhout en Sint-Katelijne-Waver en de Limburgse Tuinbouwveiling in Herk-de-Stad. Het zijn stuk voor stuk gemengde veilingen die zowel groenten als fruit aanbieden. Daarnaast zijn er nog vier fruitveilingen: de Belgische Fruitveiling en de Veiling Haspengouw in Sint-Truiden, Veiling Borgloon en de specifieke aardbeiveiling Groupe Producteurs Horticulteurs Namurois in Wépion.

De veilingsector wordt gekenmerkt door een toenemende concentratie. Coöbra is sinds 15 november 2011 de fusie van de oudste Belgische veiling, Brava, en de jongste, Greenpartners. In januari 2012 maakten Coöbra en Mechelse Veilingen bekend dat ze de intentie hebben om binnen het jaar te fuseren. De Belgische Fruitveiling versterkte haar positie als marktleider bij de Belgische fruitveilingen door in februari 2010 te fusioneren met de voormalige Veiling Profruco in Vrasene.

Uit het jaarverslag van het VBT blijkt dat de veilingen die deel uitmaken van het verbond (tabel 15) in 2010 een omzet realiseerden van 875,5 miljoen euro. Daarvan nemen groenten 535,7 miljoen euro en fruit 339,8 miljoen euro in. In vergelijking met 2009 groeide de omzet met 29%. 2009 was dan ook een ondermaats jaar voor de tuinbouw, vooral voor de serreteelt. De grote spelers zijn de Mechelse Veilingen, de REO veiling, Veiling Hoogstraten en de Belgische Fruitveiling

Tabel 15: Omzet groente- en fruitveilingen, 2010 en vergelijking met 2009, in euro

veilingen	groenten	fruit	totale omzet	2010/2009 %
Belgische Fruitveiling	1.576.013	103.116.351	104.692.364	+29,6
Veiling Borgloon	583	61.564.883	61.565.466	+38,4
Brava	61.219	11.168.621	72.387.787	+26,2
Veiling Haspengouw	0	59.495.714	59.495.714	+24,8
Veiling Hoogstraten	73.325.598	79.542.601	152.868.199	+36,2
Limburgse Tuinbouwveiling	2.176.891	8.056.023	10.232.915	+20,8
Mechelse Veilingen	231.156.548	2.714.201	233.870.749	+35,8
REO Veiling	166.297.138	12.355.107	178.652.246	+27,4
Criée de Wépion	0	1.742.302	1.742.302	+4,9
Totaal	535.751.937	339.755.804	875.507.741	+28,6

Bron: VBT

De teler brengt zijn groenten en fruit de dag voor de verkoop naar de veiling. De keurmeesters van de veilingen bekijken en keuren de producten. Na de keuring en toekenning van de klasse (bijvoorbeeld het Flandria-label voor de beste producten) worden de producten onmiddellijk in de koelkast geplaatst.

De volgende morgen gebeurt de verkoop van de producten in de verkoopzaal. Elke koper heeft op zijn bank een drukknop waarmee hij kan aangeven dat hij interesse heeft in een bepaald product. Met één druk op de knop kan iemand niet de hele lading groenten of fruit kopen. De aantallen zijn vooraf bepaald. Kopers kunnen ook in verschillende veilingen tegelijk of van thuis uit aankopen dankzij de moderne technologie.

Het is ook mogelijk om als koper via de veiling vooraf een prijs af te spreken voor een product. Bijvoorbeeld voor een winkelactie met witloof, die al enkele maanden vooraf vastgelegd is. Een koper kan iemand zijn die voor zichzelf (en zijn winkelpunten) aankoopt, maar dat kan ook iemand zijn die niet voor zichzelf, maar voor verschillende klanten groenten en fruit aankoopt.

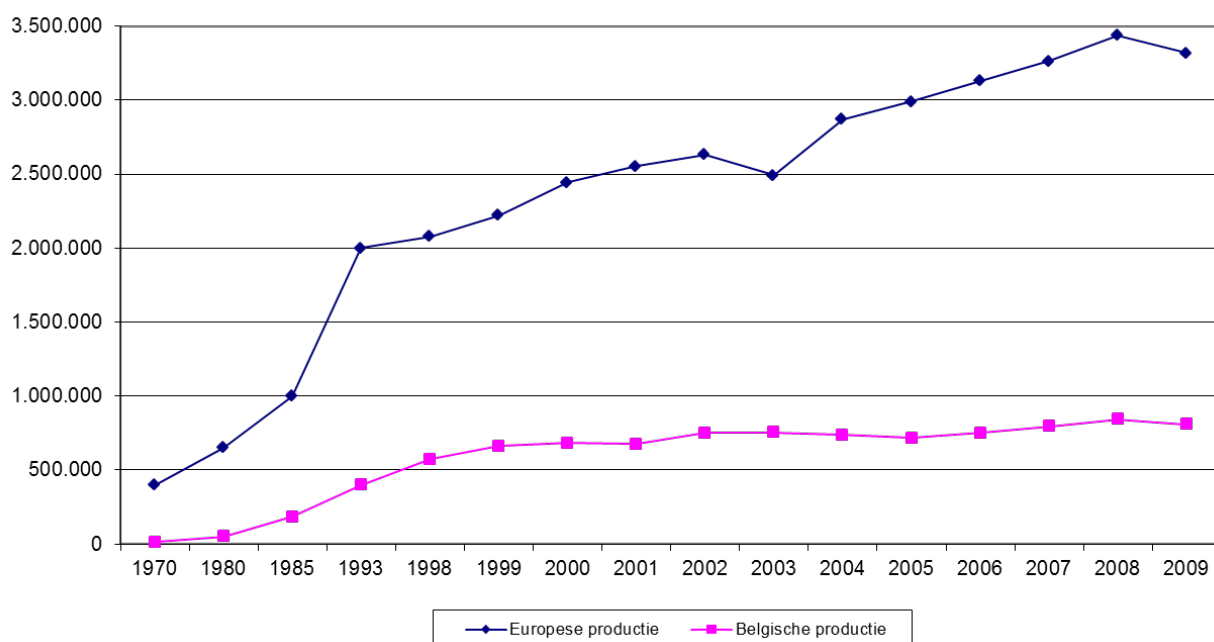
Telers van verse groenten en fruit weten vooraf nooit hoeveel hun producten zullen opbrengen. Dat verschilt van dag tot dag naargelang van vraag en aanbod. Afhankelijk van hoeveel product er wordt binnengebracht en hoeveel kopers het nodig hebben wordt de prijs evenwichtig bepaald.

Na de verkoop in de veiling worden de producten zo snel mogelijk in koelwagens geladen. Zo blijven de producten koel tot ze in de winkels terechtkomen.

4.6. Een blik op de diepvriesindustrie

België is wereldwijd de grootste producent van diepvriesgroenten. In 2009 bedroeg de productie 810.000 ton. China en Polen halen elk een productie van meer dan 500.000 ton. Spanje (460.000 ton) en Frankrijk (430.000 ton) volgen. Net als in de meeste Europese landen (op Polen na) slonk de productie ten opzichte van 2008. België is goed voor 24,4% van de Europese productie (figuur 6). In 2003 bedroeg het aandeel zelfs 30%, maar daarna is het percentage gedaald door de uitbreiding van de EU en de productie in landen als Polen en Hongarije. De sterke positie dankt Vlaanderen aan de gehanteerde scherpe prijzen, de gunstige ligging (klimaat, dicht bij de grootste verbruikers) en de kennis die hier aanwezig is (Meulemeester, 2011).

Figuur 6: Belgische en Europese productie van diepvriesgroenten, in ton

Voor 2004: EU 15, 2004 en 2015: EU15 + Polen en Hongarije, vanaf 2006: EU27
Bron: Demeulemeester op basis van Eurostat, Vegebe, OEITFL

Het Verbond van Groenteverwerkende Bedrijven in België (Vegebe) verenigt Belgische producenten van diepvriesgroenten. Het gaat om tien ondernemingen, veelal familiebedrijven in de streek van Roeselare. Het grootste bedrijf is Ardo met productie-eenheden in Ardoie en Geer. De andere spelers zijn Dujardin, Pinguin, Horafrost, Westfro, D'Arta, Pasfrost, Behaegel, Dicogel en Dejaeghere. Samen verwerken ze groenten afkomstig van bijna 50.000 ha. (tabel 16). Circa 35.000 ha daarvan ligt in België, waarvan 17.000 ha in West-Vlaanderen. De belangrijkste teelten zijn erwten, bonen, wortelen, spinazie, bloemkool en spruiten, die samen bijna 90% van het diepvriesareaal uitmaken. Uit het buitenland komen hoofdzakelijk erwten en bonen (uit Frankrijk) en wortelen (uit Nederland).

Tabel 16: Evolutie oppervlakte diepvriesgroenten binnen Vegebe, 2005-2010, in ha

groente	2005	2006	2007	2008	2009	2010
erwten	15.805	17.832	16.966	17.148	18.451	15.603
bonen	12.251	11.805	12.578	13.208	10.799	12.043
wortelen	4.425	4.870	5.021	4.684	4.861	4.100
spinazie	4.728	4.635	4.892	4.215	4.786	4.735
bloemkool	3.504	4.089	4.260	4.552	4.007	4.064
spruiten	2.514	2.582	3.066	3.662	2.608	2.140
tuinbonen	947	922	978	1.337	1.306	815
schorseneren	825	793	778	710	795	857
prei	613	604	672	661	633	755
uien	549	427	588	587	564	555
knolselder	501	369	613	469	386	479
aardappelen	436	417	451	374	265	380
rapen	396	410	482	430	309	281
flageolets	302	390	393	340	401	322

courgette	283	309	292	308	319	346
boerenkool	201	189	143	106	119	99
selder (groen/bleek)	108	153	164	140	539	148
overige	625	595	1.629	665	1.203	1.011
totaal	49.013	51.391	53.966	53.596	52.351	48.733

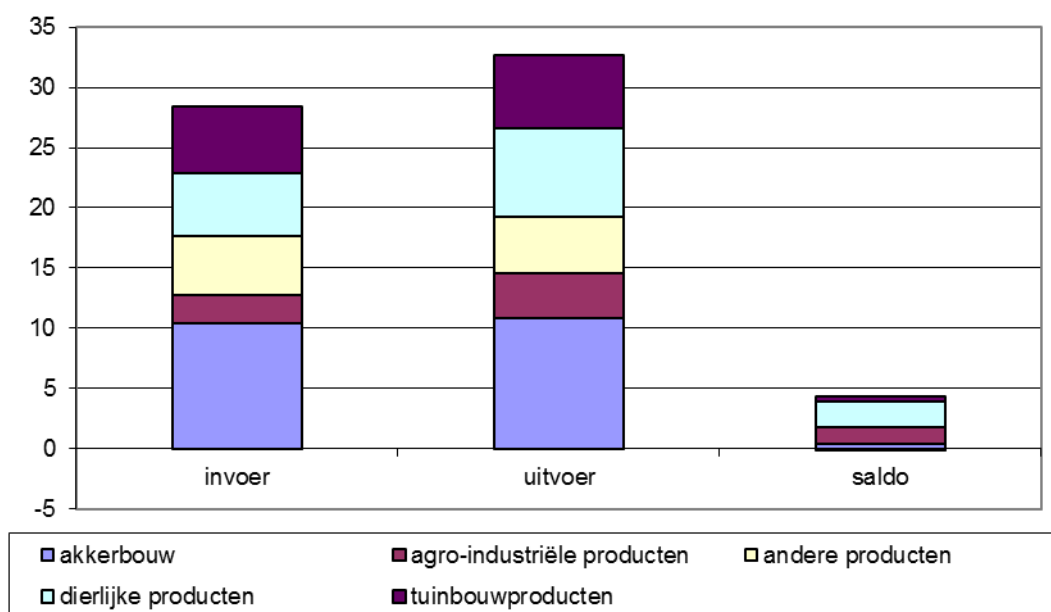
Bron: Vegebe

5. Buitenlandse handel

Het agrohandelsrapport van het Departement Landbouw en Visserij geeft jaarlijks een overzicht van de Belgische landbouwhandel, waarbij Vlaanderen ca. 80% inneemt van de totale in- en uitvoer van landbouwproducten. Uit het actuele rapport blijkt dat België in 2010 5,6 miljard euro aan tuinbouwproducten invoert en 6,1 miljard euro uitvoert. Ons land heeft in deze categorie een handelsoverschot van 498 miljoen euro.

In het totale plaatje van de Belgische agrohandel neemt de tuinbouw 19,6% van de invoer en 18,6% van de uitvoer in. Het handelsoverschot bij de tuinbouwproducten is kleiner dan dat bij dierlijke (2,1 miljard euro) en agro-industriële producten (1,4 miljard euro), maar groter dan dat bij akkerbouwproducten (425 miljoen euro) (figuur 7).

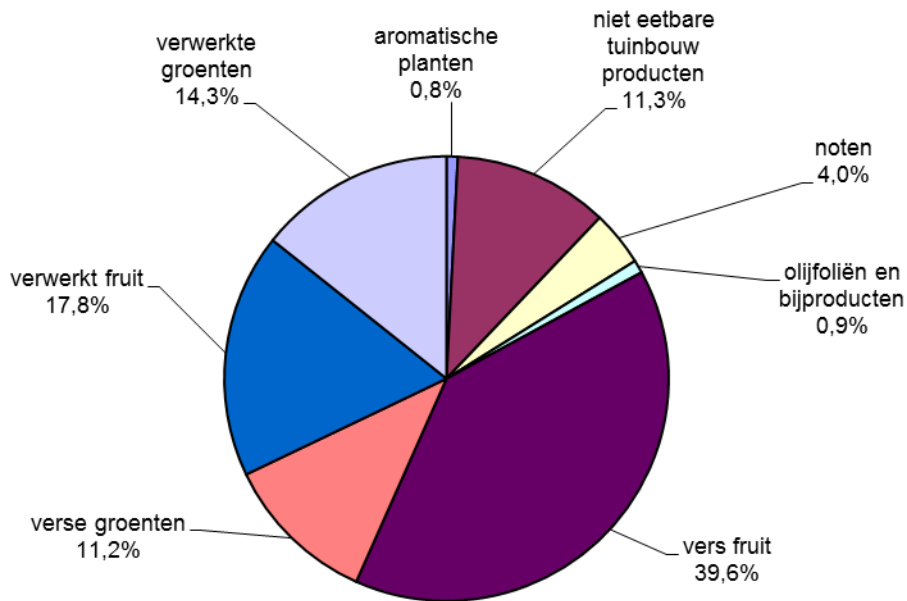
Figuur 7: Opsplitsing Belgische agrarische handel in de diverse onderdelen, 2010, in miljard euro

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

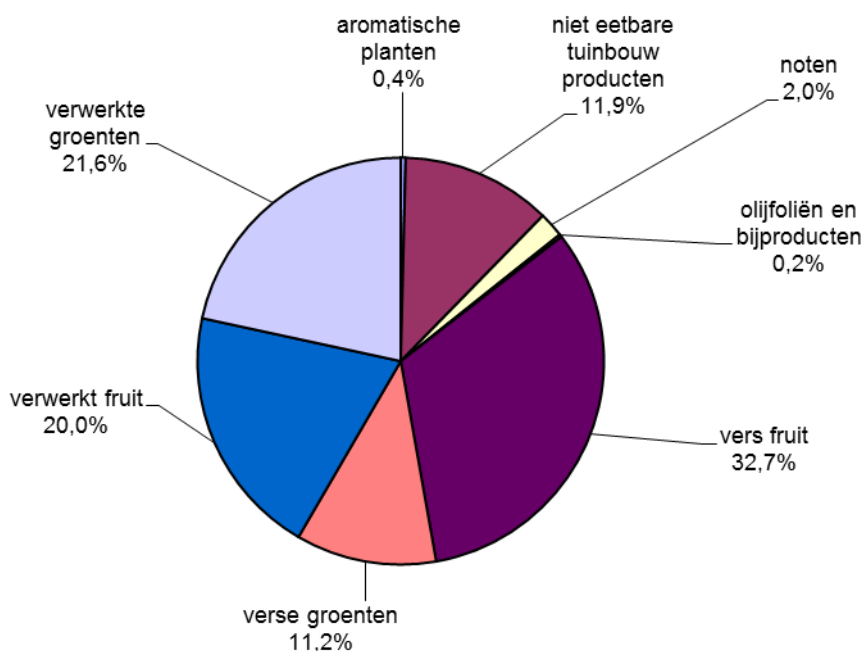
Als we een blik werpen op de Belgische in- en uitvoer van tuinbouwproducten, blijkt dat vers fruit in waarde uitgedrukt het belangrijke handelsproduct is. Vers fruit is goed voor 39,6% van de invoer en 32,7% van de uitvoer van tuinbouwproducten. Het gaat daarbij in grote mate om citrus- en zuidvruchten, die via de haven van Antwerpen massaal ingevoerd maar ook heruitgevoerd worden. De top vijf van de ingevoerde tuinbouwproducten wordt vervolledigd door verwerkt fruit, verwerkte groenten, sierteeltproducten en verse groenten. Bij de uitgevoerde tuinbouwproducten is de volgorde anders. Op nummer twee staan daar verwerkte groenten, gevolgd door verwerkt fruit, sierteeltproducten en verse groenten (figuur 8, figuur 9).

Figuur 8: Aandeel van de productgroepen in de Belgische invoer van tuinbouwproducten, 2010

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

Figuur 9: Aandeel van de productgroepen in de Belgische uitvoer van tuinbouwproducten, 2010

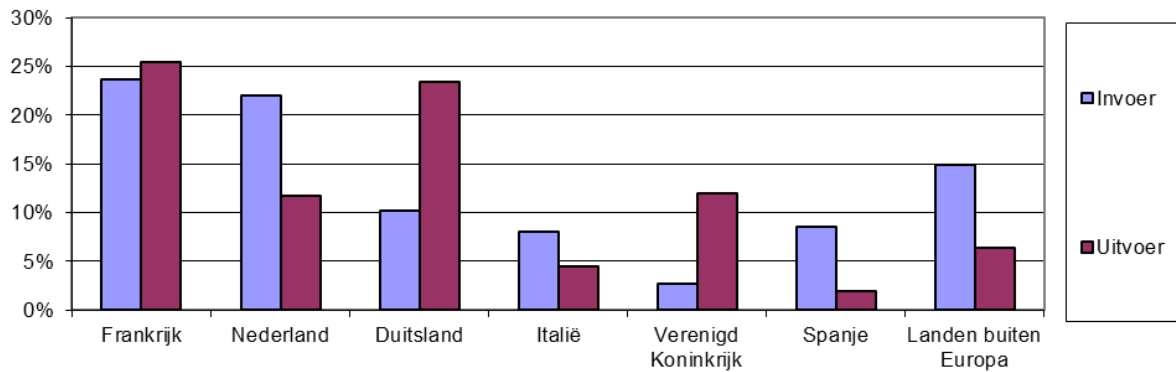
Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

België is wereldwijd de grootste uitvoerder van diepvriesgroenten met in 2010 een exportwaarde van 909 miljoen euro en een exportvolume van 1,12 miljoen ton. Figuur 10 geeft de belangrijkste in- en uitvoerlanden grafisch weer. Bijna drie vierde van de export komt in de buurlanden Frankrijk, Nederland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk terecht. Ongeveer 7% van de totale export gaat naar landen buiten de EU. China is de belangrijkste

afnemer en neemt de helft van de export extra-EU in met 16,1 miljoen euro op een totaal van 30,5 miljoen euro. Bij een analyse tot op productniveau zien we dat vooral groentemixen en diepvriesspinazie het buitenland bereiken.

Figuur 10: Aandeel van de Belgische in- en uitvoer van diepvriesgroenten voor enkele landen, 2010

uitvoerwaarde: 909 miljoen euro invoerwaarde: 278 miljoen euro

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

6. Consumptie

6.1. Consumptie van groenten en fruit

De consumptie van verse groenten groeit de laatste jaren gestaag. In 2006 at de Vlaming gemiddeld 56 kg verse groenten. In 2010 is dat opgelopen tot bijna 64 kg. Ook in de besteding per hoofd van de bevolking weerspiegelt deze tendens zich: van 123 euro in 2006 tot 138 euro in 2010. In volume uitgedrukt zijn de meest verbruikte groenten, met 10,2 kg, wortelen, die in 2010 tomaten (10,0 kg) als nummer één ingehaald hebben. Andere populaire groenten zijn uien (6,7 kg), kool (6,4 kg), witloof (6,2 kg) en sla (3,8 kg). Tomaten nemen met bijna 24 euro het grootste deel van het budget in, gevolgd door sla, witloof en kool.

Tabel 17: Thuisverbruik en besteding per capita van verse groenten, 2005-2010

soort	volume per capita (in kg of in stuks)						bestedingen per capita (in euro)					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005	2006	2007	2008	2009	2010
kolen	7,4	5,0	5,5	6,2	6,5	6,4	10,46	11,65	12,18	11,78	11,70	12,48
selder	1,5	0,9	0,9	0,9	1,2	1,2	2,16	2,11	2,09	1,96	2,12	2,48
bonen & peulvruchten	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	3,73	4,14	4,35	4,33	4,57	4,60
sla	3,6	3,0	3,1	3,3	3,5	3,8	12,25	13,56	13,55	14,13	13,97	15,96
tomaten	9,9	9,6	9,8	10,0	10,3	10,0	19,99	20,01	21,08	20,65	20,72	23,83
witloof	6,4	6,1	6,2	6,4	6,3	6,2	12,00	13,22	12,94	11,53	10,88	12,68
wortelen	9,4	9,0	9,1	9,5	10,2	10,2	7,00	7,97	7,84	8,25	7,83	7,80
uien	7,3	6,8	6,8	7,1	7,0	6,7	4,15	5,14	5,90	5,50	5,05	5,89
andere	15,9	14,6	15,1	15,6	16,4	18,0	42,84	45,36	45,67	46,87	47,64	52,37
totaal	62,4	56,0	57,5	60,1	62,7	63,8	114,58	123,16	125,60	125,00	124,48	138,09

Bron: VLAM

Het verbruik van vers fruit schommelt rond 85 kg per persoon. In 2010 is de consumptie weer toegenomen, vooral van citrusvruchten. De besteding aan vers fruit klokt af op 176 euro, waarvan 44 euro voor citrusvruchten en 33 euro voor pitvruchten, zoals appels en peren. Uit een toptien van de fruitkorf, die VLAM samenstelde op basis van enquêtes van GfK Panel Services Benelux, blijkt dat appels (16,2 kg) in België het meest gegeten worden, voor sinaasappelen (14,7 kg) en bananen (12,6 kg). Daarna volgen mandarijnen, peren, druiven, kiwi's, nectarines/bloedperziken, aardbeien en citroenen.

Tabel 18: Thuisverbruik en besteding per capita van vers fruit, 2005-2010

soort	volume per capita (in kg of in stuks)						bestedingen per capita (in euro)					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005	2006	2007	2008	2009	2010
pitvruchten	26,0	24,6	24,6	24,6	23,4	23,8	31,69	34,54	34,17	36,99	33,19	33,17
steenvruchten	5,8	5,9	5,4	5,3	5,8	5,5	13,44	16,05	14,82	16,54	16,40	17,04
citrusvruchten	27,0	26,9	28,4	25,8	24,2	25,7	41,30	41,97	45,54	44,27	39,95	43,95
klein fruit	2,5	2,1	2,3	2,5	2,8	2,5	10,18	9,35	10,48	11,83	13,85	14,28
ander fruit	24,2	23,2	25,0	26,4	26,1	27,5	55,90	59,38	63,06	68,05	65,71	67,36
totaal	85,4	82,7	85,6	84,5	82,4	84,9	152,51	161,30	168,07	177,67	169,09	175,80

Bron: VLAM

6.2. Besteding aan sierteelproducten

In 2010 heeft de Vlaming in vergelijking met de voorgaande jaren opvallend minder geld uitgegeven aan sierteelproducten. Schommelde de jaarlijkse besteding steevast rond 45 euro, nu is die teruggelopen tot 36,5 euro. Vooral de verkoop van snijbloemen kreeg klappen: van 14 euro naar 10 euro.

Tabel 19: Besteding per capita van sierteelproducten, 2005-2010

in euro	2005	2006	2007	2008	2009	2010
snijbloemen	15,01	15,05	15,15	14,93	14,12	10,11
kamerplanten	6,33	7,06	6,83	7,43	7,63	6,60
bloemstukken/plantencomposities.	8,24	7,13	6,67	7,34	6,32	6,08
balkon- en perkplanten	7,04	7,15	6,51	7,01	7,75	6,17
bomen & tuinplanten	7,56	6,41	6,99	7,82	8,05	6,55
bloembollen	0,75	0,81	0,57	0,67	0,56	0,89
overige sierteelproducten						0,04
totaal sierteelproducten	44,94	43,61	42,72	45,19	44,44	36,44

Bron: VLAM

Bronnen

Bernaerts E., Demuyne E. & Van Bellegem L. (2012) *Sectorbarometers groenten, fruit en sierteelt* (interne rapporten), Departement Landbouw en Visserij en VLAM, Brussel.

Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (2010) *Verslag over de werkgelegenheid in de voedingsindustrie in 2008 - recente ontwikkeling in 2009*, Brussel.

Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (2010) *Studie over het concurrentievermogen van de Belgische voedingsindustrie*, Brussel.

Delombaerde A. (2011) *Uitdagingen voor de tuinbouwsector* (interne nota), Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Lambrechts G. (2010) *CMO Fruits and Vegetables in Flanders* (powerpoint-presentatie), Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

LAVA (2012) *Het veilingsysteem in België*, <http://www.lava.be>

Loose M. & Lamberts M. (2010) *De tewerkstelling van allochtonen in de land- en tuinbouw. Een kwantitatieve en kwalitatieve beschrijving van de huidige situatie*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel, HIVA-K.U.Leuven.

Meulemeester P. (2011) Belgische diepvriesindustrie blijft de nummer 1 van Europa, in *Proeftuinnieuws*, nummer 10, 13 mei 2011.

Peeters K. (2011) *Beleidsbrief Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid. Beleidsprioriteiten 2011-2012*, Vlaamse Regering, Brussel.

Platteau J., Van Gijsegem D. & Van Bogaert T. (reds.) (2010) *Landbouwrapport 2010*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Samborski V. (2011) *Het Vlaamse agrovoedingscomplex*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Samborski V., Janssens J. & Platteau J. (2011) *Agrohandelsrapport 2010*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Van Lierde D., Taragola N. & Saverwyns A. (2011) *Back to the future. Een kritische kijk op vijftig jaar sierteelt in Vlaanderen door bevoorrechte getuigen*, Mededeling ILVO nr. 89, Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek, eenheid Landbouw en Maatschappij, Merelbeke.

Vegebe (2011) *Evolutie Belgische diepvriesgroentesector 2000-2008*, Brussel.

Verbond van Belgische Tuinbouwcoöperaties (2011) *Jaarverslag 2010*, Leuven.

VILT (2012) *Mechelse Veilingen en Veiling Coöbra werken aan fusie*, 12 januari, Brussel.

VLAM (2011) *Het groente- en fruitverbruik gestegen ondanks hogere prijs*, Brussel.

Figuren

FIGUUR 1: SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE TUINBOUWKOLOM	3
FIGUUR 2: EVOLUTIE VAN HET PRODUCTIEVOLUME VAN GROENTEN EN FRUIT, 2005-2010, IN 1.000 TON	10
FIGUUR 3: PRODUCTIEWAARDE GROENTEN, FRUIT EN SIERTEELT, 2005-2010, IN MILJOEN EURO	11
FIGUUR 4: VERDELING VAN HET AANTAL VOLWAARDIGE ARBEIDSKRACHTEN PER PRODUCTIERICHTING, 2010....	12
FIGUUR 5: EVOLUTIE VAN HET FAMILIAAL ARBEIDSKOMEN VOOR TUINBOUWBEDRIJVEN () EN HET VERGELIJKBAAR INKOMEN IN VLAANDEREN (—◆—), 2005-2009 (EURO/FAK)	13
FIGUUR 6: BELGISCHE EN EUROPESE PRODUCTIE VAN DIEPVRIESGROENTEN, IN TON	21
FIGUUR 7: OPSPLITSING BELGISCHE AGRARISCHE HANDEL IN DE DIVERSE ONDERDELEN, 2010, IN MILJARD EURO	23
FIGUUR 8: AANDEEL VAN DE PRODUCTGROEPEN IN DE BELGISCHE INVOER VAN TUINBOUWPRODUCTEN, 2010....	24
FIGUUR 9: AANDEEL VAN DE PRODUCTGROEPEN IN DE BELGISCHE UITVOER VAN TUINBOUWPRODUCTEN, 2010..	24
FIGUUR 10: AANDEEL VAN DE BELGISCHE IN- EN UITVOER VAN DIEPVRIESGROENTEN VOOR ENKELE LANDEN, 2010	25

Tabellen

TABEL 1: AANTAL BEDRIJVEN IN TOELEVERINGSSECTOR, VLAANDEREN EN BELGIË, 2006-2009.....	4
TABEL 2: OMZET VAN TOELEVERINGSSECTOR, VLAANDEREN EN BELGIË, 2006-2009, IN MILJOEN EURO	5
TABEL 3: TEWERKSTELLING VAN TOELEVERINGSSECTOR, VLAANDEREN, 2006-2010, IN VOLTijdSE EN DEELTijdSE ARBEIDSKRACHTEN	6
TABEL 4: AANTAL TUINBOUWBEDRIJVEN, 2005-2010	7
TABEL 5: GERAAMDE AREAAL GROENTEN EN FRUIT, 2005-2010, IN HA	8
TABEL 6: AREAAL SIERTEELT, 2005-2010, IN HA.....	9
TABEL 7: OVERZICHT BEDRIJFSRESULTATEN TUINBOUWSECTOR PER DEELSECTOR, 2009, IN EURO.....	13
TABEL 8: AANVOER, PRIJS EN OMZET BELANGRIJKSTE PRODUCTEN VBT-VEILINGEN – 2009 & 2010	14
TABEL 9: AANTAL BEDRIJVEN IN DE VERWERKINGSSECTOR, VLAANDEREN EN BELGIË, 2006-2009	15
TABEL 10: AANTAL BEDRIJVEN IN DE DISTRIBUTIE, VLAANDEREN EN BELGIË, 2006-2009	16
TABEL 11: OMZET VAN DE VERWERKINGSSECTOR, VLAANDEREN EN BELGIË, 2006-2009, IN MILJOEN EURO	16
TABEL 12: OMZET VAN DE DISTRIBUTIESECTOR, VLAANDEREN EN BELGIË, 2006-2009, IN MILJOEN EURO.....	17
TABEL 13: TEWERKSTELLING VAN DE VERWERKINGSSECTOR, VLAANDEREN, 2006-2010, IN VOLTijdSE EN DEELTijdSE ARBEIDSKRACHTEN	17
TABEL 14: TEWERKSTELLING VAN DE DISTRIBUTIESECTOR, VLAANDEREN, 2006-2010, IN VOLTijdSE EN DEELTijdSE ARBEIDSKRACHTEN	18
TABEL 15: OMZET GROENTE- EN FRUITVEILINGEN, 2010 EN VERGELIJKING MET 2009, IN EURO	19
TABEL 16: EVOLUTIE OPPERVLAKTE DIEPVRIESGROENTEN BINNEN VEGERE, 2005-2010, IN HA	21
TABEL 17: THUISVERBRUIK EN BESTEDING PER CAPITA VAN GROENTEN, 2005-2010	26
TABEL 18: THUISVERBRUIK EN BESTEDING PER CAPITA VAN GROENTEN, 2006-2010	26
TABEL 19: BESTEDING PER CAPITA VAN SIERTEELTPRODUCTEN, 2004-2010.....	27

Afkortingen

ADSEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Federale Overheidsdienst Economie
AMS	afdeling Monitoring en Studie, Departement Landbouw en Visserij
btw	belasting op de toegevoegde waarde
DT	deeltijds
EHEC	Enterohemorragische Escherichia coli
EU	Europese Unie
FAK	familiale arbeidskracht
FAVV	Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen
FOD	Federale Overheidsdienst
GMO	Gemeenschappelijke Marktordening
ha	hectare
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
kg	kilogram
LAVA	Logistieke en Administratieve Veilingassociatie
LMN	Landbouwmonitoringsnetwerk
NACE(BEL)	Statistische nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Unie (in België)
nb	niet bekend
OEITFL	European Association of Fruit and Vegetable Processing Industries, nu: PROFEL
PO	producentenorganisatie
REO	Roeselare En Omstreken
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
VAK	volwaardige arbeidskracht
VBT	Verbond Belgische Tuinbouwcoöperaties
Vegebe	Verbond van groenteverwerkende bedrijven
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VT	voltijds